

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จีราวัฒน์ จันทสิทธิ์*

สาระสังเขป

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเด่นชัย ซึ่งได้ศึกษาและนำเสนอเกี่ยวกับ ความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นโยบายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย แนวคิดในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษา 2) ด้านเนื้อหาสาระสำหรับการจัดการ การศึกษา 3) ด้านผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดสำหรับการจัดการศึกษา 4) ด้านวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้/วิธีการเรียน การสอน 5) ด้านการเลือกสรรทรัพยากร สื่อ และอุปกรณ์ 6) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษา 7) ด้านผู้เรียน และ 8) ด้านการวัดและประเมินผล

SUMMARY

The Educational Administration to Promote the Sustainability of Life Quality FOR Elderly Senior Citizens The concept is part of the research Educational Management Strategy for Improving the Quality of Life of Elderly in Denchai Municipality The study and presentation on the importance of educational management to improve the quality of life of the elderly. Policy and Act relating to the development of the quality of life for the elderly. And the components of education management for improving the quality of life of the elderly, which includes the following ideas. 1) Educational goals or educational philosophy, 2) Content for education management, 3) instructor or transferor for educational management, 4 Methodology of learning process / teaching method) 5) the selection of resources, media and equipment; 6) the location and environment of the school; The Education 7) Learners 8) the measurement and evaluation.

ความเป็นมา

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาที่ผสมผสาน และเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนั้นยังได้กำหนดสาระที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 รัฐต้อง ดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ หมวด 14 มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริหารสาธารณะและกิจการม สาธารณะประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัด การศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น สำหรับผลพัฒนาการศึกษาในช่วงปี 2552-2559 พบว่า ปัญหาที่ต้องได้รับการ

*ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พัฒนาอย่างเร่งด่วน ด้านโอกาสทางการศึกษา รัฐต้องเร่งดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และมีมาตรฐานต่างๆ ให้เด็ก และประชาชนทุกช่วงอายุ สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้น และแนวทางการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2576 ที่เกิดจากปัญหาและความท้าทายของระบบการศึกษา คุณภาพของคนไทยทุกคนยังมีปัญหา สำหรับกลุ่มวัยผู้สูงอายุ มีปัญหาเกิดขึ้นจากระบบการศึกษาของประเทศที่ไม่สามารถเตรียมและพัฒนาคนในแต่ละช่วงวันให้มีทักษะและคุณลักษณะที่พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ยึดหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อประชาชนทุกคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ มีโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาในระยะ 20 ปี ว่า ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) สำหรับประชากรสูงวัยได้เรียนรู้ ผักผ่อนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะเพื่อการทำงานหรือการมีชีวิตหลังวัยทำงานอย่างมีคุณค่าและเป็นสุข สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐาน จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการบริการการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมให้ทำงาน และถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์เพิ่มขึ้น และแนวทางการพัฒนา กำหนดให้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและการอบรมแก่กลุ่ม ผู้สูงอายุในทุกระดับ การศึกษาโดยเฉพาะศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อสร้างพลเมือง และกำหนดแผนงานและโครงการสำคัญและเร่งด่วน (ปีงบประมาณ 2560 – 2561 ได้แก่ โครงการอบรมพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รับผิดชอบจัดการศึกษาตามหลักสูตรสำหรับกลุ่มการศึกษาเฉพาะด้าน เฉพาะทางกลุ่ม ของผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้สูงอายุ ในทุกระดับการศึกษาทั้งการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ผู้เขียนจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเด่นชัย ซึ่งได้ศึกษาและนำเสนอเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นโยบายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยแนวคิดในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษา 2) ด้านเนื้อหาสาระสำหรับการจัดการศึกษา 3) ด้านผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดสำหรับการจัดการศึกษา 4) ด้านวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้/วิธีการเรียนการสอน 5) ด้านการเลือกสรรทรัพยากร สื่อ และอุปกรณ์ 6) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษา 7) ด้านผู้เรียน และ 8) ด้านการวัดและประเมินผล

ความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

สำหรับที่ผ่านมาผู้สูงอายุจะต้องใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ในช่วงสุดท้ายของชีวิตในการเรียนรู้ตลอดเวลา เช่น กับคนในวัยอื่นเพราะเรามักเข้าใจว่า ผู้สูงอายุนั้นผ่านประสบการณ์ไม่มากและอยู่ในฐานะผู้สอน ผู้ถ่ายทอดประสบการณ์

มากกว่าผู้บุคคลทั่วไป แต่เราจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และ พบว่า สิ่งที่เราเรียนรู้จากผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัย เหล่านั้น คือ เรื่องราวความรู้และประสบการณ์ในอดีตที่เป็นรากเหง้าพื้นฐานของปัจจุบัน ผู้สูงอายุเหล่านั้นจะมีความภาคภูมิใจกับอดีตและยินดีถ่ายทอดได้อย่างเต็มสามารถ ในอีกแง่มุมหนึ่งที่เป็นโรคของปัจจุบันเป็นโรคที่มีสิ่งแวดล้อมสภาพสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปมากมีความแตกต่างไปจากความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุต้องดำรงชีวิตในท่ามกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงแปลกใหม่แตกต่างจากประสบการณ์เดิมจำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้อะไรอีกมากมาย

ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่ต้องดูแลสุขภาพตนเองรู้จักป้องกันโรค รู้จักการกิน และการอยู่รู้จักการออกกำลังกายที่เหมาะสม ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่จะมีสุขภาพจิตที่ดี เพื่อที่ใช้ชีวิตในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงไปได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่นและไม่หงุดหงิดหรือเครียดอยู่ตลอดเวลาเพราะสภาพทางสังคมเปลี่ยนไปผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพที่สูญเสีย เสื่อมโทรมไปทั้งกายและใจตลอดจนต้องเรียนรู้ที่จะใช้บริการต่างๆ ของรัฐ เช่น โรงพยาบาล หน่วยงานราชการ การการเดินทางและการบริการอื่นๆ แม้จะเป็นการใช้บริการของสถานที่ที่จำเป็นเพราะสภาพร่างกายและจิตใจที่เปลี่ยนไปตามอายุนั้นต้องเรียนรู้ที่จะใช้บริการเพิ่มขึ้น

ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น บำเหน็จ บำนาญ พินัยกรรม ตลอดจนนิติกรรมสัญญาต่างๆ เพราะอย่างน้อยยังมีสิทธิในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ต้องใช้กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ที่จะต้องมีอาชีพต่อไปอีกนานว่าจะเกษียณอายุจากงานที่เคยทำแล้วก็ตาม แต่หลายคนก็ยังมึนงันทำต่อไปเรื่อยๆ แต่งานหนักที่ไม่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุก็ต้องเรียนรู้ที่จะทำอาชีพตราบไคที่ยังมีชีวิตอยู่ รายได้ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งถ้าต้องอยู่อย่างลำพังและการมีรายได้พอจุนเจือทำให้ชีวิตพอเพียงอยู่ได้ไม่เดือดร้อนและต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ที่ต่างวัยต่างทัศนคติ และบางที่ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่คนเดียวและในที่สุดผู้สูงอายุก็ต้องเรียนรู้ที่จะตายไปอย่างสงบด้วยใจที่งดงามไม่เป็นทุกข์

ด้วยเหตุผลนี้ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุจึงจำเป็นและอำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุมากทั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อช่วยให้การเตรียมตัวสำหรับผู้สูงอายุให้สามารถจัดการชีวิตในบั้นปลายของตนเองได้อย่างมีความสุขสงบ ช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความทันสมัยอยู่เสมอ สามารถรับทราบข้อมูลต่างๆ จากสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

นโยบายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชาย และเพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (60+) โดยเป็นการนิยาม นับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลก ยังไม่มีการให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยาม ตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุ ตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี (เราจะเตรียมรับมือกันอย่างไร?...สังคมผู้สูงอายุ, มติชน ออนไลน์) สำหรับประเทศไทย "ผู้สูงอายุ"ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ส่วนคำว่า "สังคมผู้สูงอายุ" องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) และระดับ Super - aged society โดยให้นิยามของระดับต่างๆ ซึ่งทั้งประเทศไทย และรวมทั้งประเทศต่างๆ ทั่วโลก ใช้ความหมายเดียวกันในนิยามของทุกระดับของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้

1. การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปรวมทั้งเพศชายและเพศหญิงมากกว่า 10 ร้อยละของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 7 ร้อยละของประชากรทั้งประเทศ

2. สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20 ร้อยละ หรือ ประชากรอายุ 65 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 14 ร้อยละ ของประชากรโดยรวมทั้งหมดของ ทั้งประเทศ Super Aged Society คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 20 ร้อยละ ของประชากรทั้งประเทศ

อย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญมั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม ให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน ให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ มีกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่างๆ ในสังคมทั้ง ภาคประชาชน ชุมชน องค์กร ภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสานและสอดคล้องกันนอกจากนี้ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้แบ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านผู้สูงอายุ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ 5) ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนางานองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการ สำหรับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมายตามมาตรา 11 ดังนี้

1. ได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ
2. ได้รับการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. ได้รับการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
5. ได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น
6. ได้รับการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
7. ได้รับการยกเว้นค่าซ่อมแซมชมสถานที่ของรัฐ
8. ได้รับการช่วยเหลือในกรณีที่ได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือ ถูกทอดทิ้ง
9. ได้รับการให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางแก้ไขปัญหาครอบครัว
10. ได้รับการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
11. ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
12. ได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

13. ได้รับบริการอื่นๆ ตามที่กรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้รับสิทธิทางภาษี ตามมาตรา 16 และ 17

14. ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนผู้สูงอายุแห่งชาติ มีสิทธินำไปลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ หรือได้รับการยกเว้นภาษี สำหรับทรัพย์สินที่บริจาคแล้วแต่กรณี

15. ผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากรพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและมีสัญชาติไทย และเอื้อประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ เช่น การได้รับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุ ทุกส่วนให้ความสำคัญ ที่จะมุ่งให้ผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการดูแลอย่างมากด้วยในสังคมที่มีผู้สูงอายุมากขึ้น และผู้สูงอายุมีความต้องการที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมที่ต้องความสามารถ ความต้องการ จะต้องกระทำอย่างรอบครอบ ตลอดจนผู้สูงอายุมีประสบการณ์มาที่หลากหลาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) มาตรา 15 ได้แบ่งรูปแบบของการจัดการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดประสงค์ วิธีการ หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลประเมินผล และเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นกว่าการศึกษาในระบบในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จ โดยมุ่งเน้นการจัดหลักสูตรและเนื้อหาที่เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ด้วยตนเอง ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความพร้อม ศักยภาพและโอกาส ซึ่งศึกษาได้จากตัวบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

แนวคิดที่กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา ที่นักวิชาการทางการศึกษาได้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายคือ ระบบการเรียนการสอนของ Gerlach & Ely (1980 : Unpaged) ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยๆ รวมเป็น 10 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหา (specification of content)
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (specification of objectives)
3. การประเมินพฤติกรรมเบื้องต้น (measurement of entering)
4. การกำหนดกลยุทธ์การสอน (determination of strategy)
5. การจัดกลุ่มผู้เรียน (organization of groups)
6. การกำหนดเวลาเรียน (allocation of time)
7. การจัดสถานที่เรียน (allocation of space)

8. การเลือกสรรทรัพยากร (allocation of resources)
9. การประเมิน (evaluation of performance)
10. การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ (Analysis of Feedback)

ระบบการเรียนการสอนของ Gerlach – Ely เป็นระบบการเรียนการสอนที่สร้างและพัฒนาต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิดของ ทฤษฎีระบบ (systematic approach) ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย

ปรัชญา เวลาร์ช (2545) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษามี 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1. สารเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้จัดการศึกษา มักจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ หลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับ แต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ครูต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัยควรแจ้งให้ผู้บริหารทราบ

2. ครูผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ได้แก่ ครูและอาจารย์ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถ ถ่ายทอด ความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง สำหรับครูและอาจารย์คือ ต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตามการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพใหม่ๆ และวิทยาการด้านการเรียน การสอน ตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้วย อนึ่งครูและอาจารย์ต้อง พัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น อาคารสถานที่ โต๊ะเก้าอี้กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์เหล่านี้ สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครู ที่มีคุณภาพต้อง สามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อน ซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงจำเป็นต้องใช้ ความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

5. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษายังมีผู้ที่รับผิดชอบที่อาจ ไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดย เรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และยังคงจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นรวมด้วย เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการงาน ทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่นๆ

6. เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะ ผู้รับผิดชอบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็น สิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ถึงแม้ จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและถ่ายทอดสื่อ

หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องใช้อาคารเป็นสถานที่สำหรับจัดการเรียน การสอน สิ่งทีผู้บริหารและผู้จัดการศึกษาต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัยและการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อ การเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณ ปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

8. ผู้เรียน ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะ ผู้เรียน คือ ผู้รับการศึกษาและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวม จึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน”

สุวัฒน์ ธรรมสุนทร (2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษามี 6 องค์ประกอบ มีดังต่อไปนี้

1. สารเนื้อหาในการศึกษา การจัดการศึกษาจะจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตร ในหลักสูตรกลางแต่ละระดับ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย โดยมีเนื้อหาสาระที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ต้องทบทวนเนื้อหาสาระ เพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน

2. ครูผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ได้แก่ ครู และอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบอาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการอบรมทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอด ความรู้ และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาเช่น อาคารสถานที่ โต๊ะเก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนทั้งอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ใน ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอนการศึกษาในระบบยุคปฏิรูปการศึกษา เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำชมนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ

5. สถานศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมการจัดการศึกษาในระบบ ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะต้องจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้

6. ผู้เรียนผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษาและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม สำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมินและการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง

ไพศาล หวังพานิช (2555) กล่าวว่า การจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินการให้ครบองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษา เป็นสิ่งที่กำหนดเป้าหมาย หรือทิศทางของการศึกษาว่าต้องการให้เกิดผลหรือคุณภาพเช่นไรแก่ผู้เรียน หรือต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร
2. หลักสูตร เป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการจะต้องมีคุณสมบัติ คุณภาพอย่างไร และต้องเรียนรู้สิ่งใด
3. การสอน เป็นกระบวนการที่ชักนำ ปลุกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติมีคุณภาพและเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยใช้วิธีสอนและจิตวิทยาเป็นเครื่องประกอบต่างๆ ตามที่กำหนดมาน้อยเพียงใด
4. การประเมินผล เป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองหรือตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าบังเกิดคุณลักษณะอย่างไร
5. การวิจัย เป็นกระบวนการหาความจริงหรือสาเหตุของปัญหาต่างๆ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ อันเป็นแนวทางนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผลต่อไป

ตาราง 1 การสังเคราะห์ องค์ประกอบการจัดการศึกษา

องค์ประกอบ	Gerlach-Ely	ปรัชญา เวสารัชช	สัจจนธรรมสุนทร	ไพศาล หวัง	พาณิช	ความถี่
1. ปรัชญาการศึกษา/ เป้าหมายการศึกษา	✓			✓		2
2. เนื้อหาสาระ	✓	✓	✓	✓		4
3. ครูผู้สอน หรือ ผู้ถ่ายทอด	✓	✓	✓			3
4. เงินทุนสนับสนุน การจัดสรรทรัพยากรสื่อและอุปกรณ์	✓	✓	✓			3
5. วิธีการ กระบวนการ เรียนรู้หรือจัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓	✓		4
6. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่						1
7. เงินทุนสนับสนุน/การเลือกสรรทรัพยากร	✓	✓				2
8 สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม	✓			✓		2
9. ผู้เรียน	✓	✓	✓			3
10. การประเมินผล	✓			✓		2
11. กำหนดเวลาเรียน						1
12. การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ						1
13. การวิจัย				✓		1

จากตารางการสังเคราะห์ข้างต้นในการศึกษาคครั้งนี้ ผู้วิจัย พบว่า มีองค์ประกอบของการจัดการศึกษา ตามแนวคิดดังกล่าว จำนวน 8 องค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยจะได้มาเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแต่ละองค์ประกอบ มีความหมายดังนี้

1. ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษา ประกอบด้วย กำหนดเป้าหมายเชิงพฤติกรรม ด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กำหนดการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน กำหนดเป้าหมายใช้กระบวนการคิด เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ และกำหนดวิธีการวัดพฤติกรรมตามความเหมาะสมกับเนื้อหา
2. ด้านเนื้อหาสาระของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย กำหนดเนื้อหาให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม สติปัญญา กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ กำหนดเนื้อหาสาระเหมาะสมกับความเป็นชุมชนและท้องถิ่น เนื้อหาสาระผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนด
3. ด้านผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดการจัดการศึกษา ประกอบด้วย กำหนดวิธีสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับผู้สูงอายุ และแนวทางการสอนเอื้อและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ด้านวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้วิธีการเรียนการสอนของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอด มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่กำหนด ครูผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอด ได้รับการพัฒนาสนับสนุนการจัดการของผู้สูงอายุ การสรรหาครูผู้สอน หรือผู้ถ่ายทอด สนับสนุนการจัดการของผู้สูงอายุ
5. ด้านการเลือกสรรทรัพยากร สื่อ และอุปกรณ์ ประกอบด้วย มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการระดมทรัพยากรของชุมชนทางการศึกษา มีการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมคุ้มค่าที่มีการใช้สื่อและอุปกรณ์ในชุมชนและท้องถิ่นที่หลากหลาย
6. ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สถานที่ที่มีความเหมาะสม สะดวกในการเดินทางของผู้สูงอายุ สถานที่ที่มีบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมเนื้อหาโดยรวมได้สะดวก สถานที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมตามเนื้อหาสาระ
7. ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนร่วมกัน ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล
8. ด้านการประเมิน หรือการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และมีวิธีวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

บทสรุป

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จึงควรให้ความสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นโยบายและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยแนวคิดในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ด้านเป้าหมายการจัดการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษา
- 2) ด้านเนื้อหาสาระสำหรับการจัดการศึกษา
- 3) ด้านผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดสำหรับการจัดการศึกษา
- 4) ด้านวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้วิธีการเรียนการสอน
- 5) ด้านการเลือกสรรทรัพยากร สื่อ และอุปกรณ์
- 6) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษา
- 7) ด้านผู้เรียน
- 8) ด้านการวัดและประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545*.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ปรัชญา เวสารัชช. (2545). *หลักการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา

ไพศาล หวังพานิช. (2555). *การวัดและประเมินผลระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร:

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา.

สุวัฒน์ ธรรมสุนทร. (2555). *การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับผู้เรียน กศน.*

ภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: มปป.

Gerlach, V.S. & Ely, D.P. (1980). *Teaching and Media: A Systematic Approach*.

(2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice–Hall Incorporated.